

УДК 371.2(73)

В. В. Гончарук,
аспірант кафедри релігієзнавства і теології
Національний університет «Острозька академія»

СПЕЦИФІКА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СВЯТО-ВОЛОДИМИРСЬКІЙ СЕМІНАРІЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В АМЕРИЦІ

У статті досліджено специфіку навчально-виховного процесу в Свято-Володимирській семінарії Православної церкви в Америці. Особливу увагу приділено сучасній освітній системі закладу, тобто новим підходам до навчальних програм. Розглянуто ланки виховної системи семінарії, а саме: систему норм та правил семінарського життя майбутніх кліриків.

Ключові слова: семінарія, православ'я, Православна церква в Америці, навчальна програма, навчально-виховний процес, магістр богослів'я, магістр гуманітарних наук, магістр теології.

Specific of educational process in Saint Volodymyr's seminary of the Orthodox church in America.

The specific of educational process in St. Volodymyr's seminary of the Orthodox church in America is investigated in the article. The special attention is spared the modern educational system of establishment, namely to new approaches to educational programs. Also the seminary-level of educational system is considered, namely a system of rules and regulations of seminary life of future clergies.

The activities of St. Vladimir's Seminary are linked with the history of the formation of the Orthodox Church in America, which belongs to the autocephalous Orthodox churches and ranks fifteenth place in the diptych. The formation of the Orthodox Church in America starts in 1794, when the first Orthodox mission led by Valaam's monks came to Alaska. Throughout the XIX-XX century it has win the support of the Russian Orthodox Church. The number of the believers has increased and the episcopacy was formed. Since the First World War led to disruption of communication between them, it has led to the appearance of Provisional Metropolitan District in 1924 in America. It existed until 1970, and after the reconnection with the Orthodox Church and granting it autocephalous Orthodox Church in America, became part of the latter.

At the beginning of 2016 the Orthodox Church in America has 14 dioceses, 700 parishes, 28 monasteries, 13 bishops and more than a thousand priests. Training of staff is provided by the three seminaries: St. Hermanivska, St. Tikhon's and St. Volodymyr's. Each of them is now an Orthodox spiritual institution to prepare future clergies. The most notable among them is St. Vladimir's Seminary (New York). It has

developed and operates a clear system of rules and regulations of the educational process. In particular, future clergies take part in religious services in the church of the Three Hierarchs.

St. Volodymyr's seminary is famous for its teaching staff. The world famous of them are Verhovsky S., J. Meyendorff, P. Florovsky and O.Shmeman. The exactingness to the students and the high level of educational process, provides the great authority for this educational institution not only in America but also abroad.

Key words: *seminary, Orthodox, Orthodox church in America, educational program, educational process, Master of Divinity, Master of Arts, Master of Theology.*

З-поміж автокефальних православних церков світу чільне місце посідає Православна церква в Америці [6]. 1970 р. Руська православна церква наділила її автокефалією. Цей статус не визнають Константинопольський, Олександрійський, Антіохійський та Єрусалимський патріархи, однак визнає Російська, Польська, Грузинська, Болгарська та Православна церква в Чехії і Словаччині [2].

Історія становлення Православної церкви в Америці бере свій початок від 1794 р., коли на Аляску прибула перша православна місія на чолі з валаамськими ченцями. Оскільки наприкінці 1796 р. кількість православних в Америці зросла до дванадцяти тисяч, то задля надання місії більшого авторитету їй був потрібний єпископ. Перша православна єпархія в Америці була заснована 1840 р., її очолив єпископ Камчатський, Курильський та Алеутський Інокентій, майбутній митрополит Московський [6, с. 616]. 18 жовтня 1867 р. унаслідок договору між Російською імперією та Північно-Американськими Сполученими Штатами територія Аляски переходила у власність останньої. Відтак, Північно-Американські Сполучені Штати визнали юрисдикцію Руської православної церкви над православними парафіями на території Аляски. Кінець XIX ст. пов'язаний із масовою міграцією карпатських русинів та українців з європейської частини Російської імперії та Австро-Угорщини до США та Канади [11, с. 366]. Через це кількість православних у США відчутно зростала. З 1847 до 1907 рр. цю єпархію Руської православної церкви очолював митрополит Тихон (Белавін), майбутній патріарх Московський [11, с. 368]. Під його керівництвом 1905 р. єпархіальний центр був перенесений із Сан-Франциско до Нью-Йорка. 1907 р. відбувся перший собор єпархії, на підставі рішення якого офіційна назва американської єпархії Руської православної церкви була змінена на «Руська Православна Греко-Кафолічна Церква у Північній Америці під юрисдикцією священноначалія Руської Церкви» [11, с. 367].

Перша світова війна стала причиною порушення зв'язку між нею та Руською православною церквою. За рішенням Всеамериканського православного собору, який відбувся 1924 р. у Детройті, на основі колишньої американської єпархії було створено Тимчасовий митрополичий округ, який очолив митрополит Платон. 1924 р. патріарх Тихон прийняв рішення про його відсторонення, але оскільки він не підкорився цьому рішення, то 1933 р. Московський патріарх створив свій екзархат в США та наклав заборону на ієрархів Тимчасового митрополичого округу. Реально екзархат функціював паралельно з ним, а 1970 р. увійшов до Православної церкви в Америці [6, с. 618].

Після відновлення 1943 р. патріархату в СРСР миряни та єпископат Тимчасового митрополичого округу почали перемовини про об'єднання з Руською православною церквою за умов збереження автономії. Вони тривали до 1947 р., але тоді згоди досягнуто не було. Лише 1970 р. Руська православна церква відновила перемовини з керівництвом Тимчасового митрополичого округу та зняла заборону з його ієрархії. За рішенням Священного синоду Руської православної церкви, Православній церкві в США було надано статус автокефалії. Під час Всеамериканського собору, в жовтні 1970 р., був підписаний Патріарший і Синодальний Томос, за яким ця церква отримала назву «Православна церква в Америці» [11, с. 374].

На початок 2016 р. Православна церква в Америці мала 14 єпархій, 700 парафій, 28 монастирів, 13 єпископів та понад тисячу священників. Глава церкви має титул Блаженішого Архієпископа Нью-Йоркського, митрополита всієї Америки та Канади. З 2012 р. цю посаду обіймає Блаженіший Тихон [6]. Підготовку кадрів для Православної церкви в Америці забезпечують три навчальні заклади – Свято-Германівська, Свято-Тихонівська та Свято-Володимирська семінарії.

Свято-Германівська православна духовна семінарія розташована в м. Кадьяк, штат Аляска. Вона була заснована 1973 р. як пастирська школа. 1976 р. Священний синод Православної церкви в Америці офіційно перейменував цю школу на православну духовну семінарію. Цього ж року за розпорядженням Комісії з питань вищої освіти штату Аляска її офіційно визнано як духовний навчальний заклад та наділено правом присвоювати ступінь бакалавра богослів'я й асоціата гуманітарних наук за спеціалізацією «Богослів'я» [8].

Свято-Тихонівська семінарія розташована в м. Саут-Кейман, штат Пенсильванія. Вона була заснована 1938 р. на базі Тихонівського монастиря як пастирська школа. Статус семінарії їй присвоєно 1942 р. за рішенням Священного синоду Православної церкви в Америці. Як

навчальний заклад вона була офіційно визнана в штаті Пенсильванія тільки 1967 р. 1988 р. семінарія отримала право присвоювати ступінь магістра богослів'я, а 2004 р. стала членом Асоціації теологічних шкіл США та Канади [9].

Одним із провідних православних духовних навчальних закладів у США є Свято-Володимирська православна семінарія, навчальні програми якої ухвалені та зареєстровані Нью-Йоркським державним освітнім департаментом і акредитовані на національному рівні Комісією з акредитації Асоціації богословських шкіл США та Канади. Історія становлення цього закладу розпочинається з 1937 р., коли на шостому Всеамериканському церковному соборі Руської православної церкви в Америці в Нью-Йорку доктор Василь Бенсен, один із майбутніх викладачів семінарії, запропонував відкрити богословську семінарію в Нью-Йорку [14]. Він наполіг, щоб її абітурієнти мали гуманітарну освіту на рівні коледжу. Проект В. Бенсена підтримали, і 3 вересня 1938 р. Свято-Володимирська семінарія була офіційно відкрита.

На відміну від інших православних духовних закладів Америки, Свято-Володимирська семінарія – це заклад, до викладацького складу та Ради опікунів (один із керівних органів закладу) якого входять єпископи не тільки Православної церкви в Америці, але й Руської, Антіохійської, Елладської, Сербської церков. Серед її випускників є десятки єпископів та один патріарх (Абісінський). Вона завжди славилася видатним викладацьким складом: роботи її викладачів та деканів – Сергія Верховського, Іоанна Мейєндорфа, Георгія Флоровського та Олександра Шмемана – вийшли друком багатьма мовами світу та значно вплинули на розвиток православної богословської думки.

У період з 2011 по 2015 рр. випускниками семінарії стали 172 особи, зокрема у червні 2015 р. її дипломи отримала 31 особа, серед яких було 8 жінок. Сьогодні у цьому закладі працюють 36 викладачів, більшість із яких є докторами та професорами [14].

Оскільки місія Свято-Володимирської православної духовної семінарії полягає в підготовці студентів до релігійної діяльності в усьому православному світі, то організацію навчального процесу постійно модернізують й оновлюють відповідно до умов сучасного суспільства.

Діяльність Свято-Володимирської семінарії міцно пов'язана з храмом Трьох Святителів. Студенти, викладачі й співробітники семінарії беруть участь у богослужіннях, оскільки «традиція богослужіння у семінарському храмі є основою семінарського життя. Щоденні вра-

нішні й вечірні молитви, акафісти Богородиці щосуботи і напередодні свят. Кожен недільний і святковий день відбувається Божественна Літургія, а впродовж Великого посту – Літургія Передосвячених Дарів... Семінаристи по чергово співають, читають і пономарять» [14].

На чолі Свято-Володимирської семінарії стоять два принципи: богослужбове життя семінарського храму має бути спрямоване на розвиток студентів, а богослужіння повинне бути частиною семінарської програми. Це означає, що студент, як і належить християнинові, повинен духовно зростати під час богослужінь. Зазначимо, що студенти Свято-Володимирської семінарії беруть активну участь у церковних службах, адже здобуті на заняттях знання повинні актуалізуватися саме в храмі, який можна назвати «майстернею» майбутніх священнослужителів [15, с. 47].

Річний цикл богослужінь у семінарському храмі відбувається згідно з церковним календарем, хоча й трапляються окремі скорочення. У практичному сенсі семінарія намагається наслідувати російську богослужбову традицію. У храмі студенти проводять значну кількість часу: близько десяти годин у звичайний тиждень і майже шістнадцять годин під час Великого посту [15, с. 48].

Адміністрація семінарії пильнує відвідування студентами богослужінь, пропуски впливають на оцінку їхньої дисципліни. Якщо студент не може відвідати службу з поважної причини, він повинен заздалегідь отримати благословення проректора зі студентської роботи. Якщо ж семінарист перебуває в сані священнослужителя, то, окрім проректора зі студентської роботи, відповідний дозвіл йому повинен дати ще і настоятель храму, яким є ректор семінарії. Також, згідно з семінарськими вимогами, студент повинен залишати підпис у журналі відвідування богослужінь, а наприкінці кожного місяця проректор зі студентської роботи та староста семінарського храму перевіряють його відвідуваність.

Під словом «дисципліна» в семінарії розуміють, з одного боку, дотримання моральних норм і виконання академічних вимог, а з іншого – дисципліну студентів і церковної адміністрації. Будь-яке порушення дисципліни морального або навчального характеру може призвести до дисциплінарного стягнення або навіть відрахування студента на підставі рішення викладацької ради.

Важливе місце в житті семінарії посідає громадське служіння або дияконія, оскільки без неї життя служителя церкви було б неповноцінним. Дисципліни, пов'язані з дияконією, проректор зі студентської роботи розподіляє на початку кожного семестру або залежно від потреби [15, с. 48].

Щодо життя в гуртожитках, то у Свято-Володимирській семінарії є декілька особливостей. Студенти, що навчаються за програмою магістра богослів'я, зобов'язані жити лише в гуртожитках. Акцентуємо, що студенти інших програм мають право жити в інших містах, але в такому разі вони не претендують на фінансову підтримку з боку семінарії. Водночас проживання в місті не звільняє студентів від виконання богослужбових або інших семінарських дисциплін.

Навчальний процес, його організація, студентські та викладацькі програми, конкурсний набір та умови вступу до семінарії постійно піддаються моніторингу, зокрема, опитуванню викладачів та студентів семінарії. Унаслідок навчальну програму оновлюють та вдосконалюють.

Обсяг знань, який забезпечують у семінарії, є таким, що її студенти можуть стати священиками та місіонерами, волонтерами та викладачами, а також можуть просто дізнатися більше про православне життя. Саме тому навчальна програма максимально адаптована для потреб студентства.

На підтвердження цього можна навести такі дані: зі 113 осіб, які впродовж 2007–2012 рр. отримали документ про закінчення Свято-Володимирської семінарії, 24 проводять подальші дослідження з теології, пастирського служіння, історії або канонічного права, а 81 працює у церковних організаціях. Отже, існує високий рівень працевлаштованості випускників семінарії [14].

Значущим для навчально-виховного процесу в семінарії стало прийняття в ній стратегічного плану розвитку «SVS 2010» (St. Vladimirs Seminary 2010). Його мета – покращити підготовку студентів до пастирського служіння. Одним із головних аспектів цієї програми став проект «Добрий пастир», який містить такі елементи: клінічно-пастирська освіта, тюремне капеланство, місіологія, іконологія, музичні класи, гомілетика. Згодом цей проект був упроваджений у навчальну програму магістра богослів'я.

Нові підходи і модифікації навчальних програм не впливають на основу навчання в семінарії, що забезпечує якісне навчання і підготовку семінаристів. Крім того, керівництво цього закладу визнало потребу в сприянні й формуванні потенційних майбутніх сімей кліриків. Саме тому 2007 р. для заохочення дружин семінаристів до спільної діяльності з їхніми чоловіками в місіонерській роботі була розроблена програма «Дружини».

Нині семінарія працює згідно з новим стратегічним планом «SVS 2020» (St. Vladimirs Seminary 2020), спрямованим на майбутню свя-

щеницьку, зокрема місіонерську діяльність, її випускників та на ефективність семінарії у розвитку кадрових і фінансових ресурсів. Цей план позитивно впливає на навчально-виховну діяльність закладу, особливо це стосується як кількості навчальних дисциплін, так і їх змісту. Так, уперше навчальний план семінарії застосовує поняття «компетентна робота», а не «мінімальне виконання», що сприяє якості засвоєння семінаристами дисциплін, які зорієнтовані на практику.

У Свято-Володимирській семінарії реалізують такі навчальні програми: магістр богослів'я (Master of Divinity, M.Div.), магістр гуманітарних наук (Master of Arts, M.A.) та магістр теології (Master of Theology, Th.M.) [15].

Магістр богослів'я (Master of Divinity / M.Div.) (пастирська спрямованість). Ця програма є професійною підготовкою духівництва до служіння в церкві, однак її випускники можуть продовжити подальшу освіту й у майбутньому здобути докторський ступінь. Ті, хто бажає отримати ступінь магістра богослів'я, мають бути бакалаврами акредитованих коледжів або університетів. Семінарія не вимагає, щоб студенти, які вступають до неї, мали попередні богословські знання, проте вони повинні добре знати загальні гуманітарні предмети. Під час вступних випробувань абітурієнти повинні скласти музичний іспит, під час якого комісія з'ясовує їхні здібності й розподіляє відповідних осіб на семінарські хори. Тривалість навчання – три роки, і перервати її можна тільки з поважної причини.

Серед предметів, обов'язкових для семінаристів цієї програми – літургика, літургійна музика, літургійне богослів'я, біблійні мови, церковна історія, біблеїстика (Старий і Новий Заповіти), аскетика, практичне богослів'я (об'єднує такі предмети, як: канонічне право, християнська освіта, гомілетика, пастирське богослів'я), патристика і систематичне богослів'я. Окрім цього, є низка курсів за вибором. Зокрема, у практичному богослів'ї студенти, що претендують на звання магістра, зобов'язані захистити 3 освітні проекти.

Тюремне капеланство – це проект, реалізовуваний упродовж першого року навчання в семінарії. Під час нього семінаристів готують до роботи у виправних установах. Особливу увагу приділяють набуттю їхніх навичок євангельської проповіді й особистого спілкування із засудженими.

Навчання капеланству в лікувальних закладах відбувається на другому році навчання, коли студенти готуються до служіння в лікувальних закладах. До кінця року вони повинні отримати документ про закінчення акредитованого курсу «Асоціації лікарняної пастирської освіти».

На третьому році навчання студенти набувають знання та навички, потрібні для служіння у парафіях. Для цього їх розподіляють у відповідні православні громади, де під керівництвом досвідчених священиків вони знайомляться з їхнім внутрішнім життям і готуються до пастирського служіння.

Заслуговує на увагу той факт, що для майбутніх магістрів Свято-Володимирської семінарії написання дисертації є не обов'язковою вимогою, а радше честю, якої заслуговують лише успішні студенти. Такі семінаристи отримують право під керівництвом викладачів підготувати наукову роботу, яка звільняє їх від низки обов'язкових іспитів. Хоча написання дисертації і не є обов'язковим, але без неї неможливо отримати диплом із відзнакою.

Магістр гуманітарних наук (Master of Arts, M.A.) (у царині загально-богословських предметів). Навчальна програма призначена для студентів, які цікавляться богослів'ям, а також священнослужителів, які не бажають отримувати професійну підготовку. Опанувавши цю програму, студенти можуть продовжувати наукову роботу в богословській галузі. Вона розрахована на два роки, але може бути продовжена, якщо студент не проживає в кампусі й вчиться на умовах неповного навчального тижня [15, с. 49]. Хоча правила вступу на цю програму не мають суттєвих відмінностей від попередньої, але майбутні магістри гуманітарних наук під час свого навчання зобов'язані опанувати дослідницькі навички і мають уміти засвідчити їх письмово. Саме тому до студентів цієї програми висувають обов'язкову вимогу – підготувати до випуску дисертацію у формі розширеного есе.

Магістр теології (науково-академічна спрямованість). Програма (Master of Theology, Th.M.) об'єднує магістрів, зорієнтованих на поглиблене вивчення православного богослів'я. Зазначимо, що на неї можуть вступати особи іншої конфесійної належності в разі зацікавленості православ'ям. Ця програма розрахована на студентів, які навчаються на повній очній формі. Вони повинні виконати відповідну програму за один навчальний рік, хоча водночас допускається продовження навчання в разі неповного навчального тижня. До абітурієнтів цієї програми висувають особливі вимоги: на момент вступу вони вже повинні мати богословську базу на рівні програми магістра богослів'я (пастирської спрямованості). Студенти, які не досягли необхідного рівня, мають можливість прискореного навчання за програмою магістра гуманітарних наук один рік із подальшим зарахуванням на програму магістра теології.

Під час вступу на цю програму важливе значення має знання мов, потрібних для роботи над обраною темою дисертації, зокрема старогрецької, із якої відбувається окремий вступний іспит.

Навчальні програми семінарії постійно вдосконалюють завдяки зовнішнім зв'язкам з іншими навчальними закладами та інституціями православної церкви. Яскравим прикладом цього є візит о. Джона Бера, декана Свято-Володимирської семінарії, в Москву для підписання угоди про співпрацю між закладами.

Крім того, 12 жовтня 2013 р. у залі вченої ради православного Свято-Тихонівського гуманітарного університету відбулася зустріч керівництва закладу та Свято-Володимирської семінарії, де канцлер, керівник адміністративної і фінансової діяльності семінарії, протоієрей Чад Хатфілд представив проект створення нового підрозділу навчального закладу – «Інституту церковного мистецтва» («The Institute of Sacred Arts»), у якому відбуватимуться дослідження як богослужбового співу, так і церковних образотворчих мистецтв: іконопису, фрески, мозаїки, художньої вишивки, тощо [10].

14 червня 2013 р. ректор Київської духовної академії і семінарії, який керує справами Української православної церкви, митрополит Бориспільський Антоній і канцлер Свято-Володимирської православної богословської семінарії протоієрей Чад Хатфілд підписали угоду про співпрацю, яка передбачає обмін студентами та викладачами, досвідом у царині сучасних освітніх методик, розроблення і виконання спільних науково-дослідних проектів, проведення науково-дослідних симпозіумів, конференцій і семінарів, обмін публікаціями, навчальними і науковими виданнями.

Для оприлюднення наукових праць та досліджень професура Свято-Володимирської семінарії ще з 1953 р. почала готувати «Щоквартальник Свято-Володимирської семінарії» («St. Vladimir's Seminary Quarterly»). Його мета – інформувати та повідомляти про стан православ'я в Америці не тільки православних цієї країни, а й усіх зацікавлених у галузі теології, філософії та ортодоксії; презентувати християнам та людям інших релігійних переконань багату традицію Православної церкви. За кілька десятиріч існування цього журналу світ побачив результати розвитку філософської та богословської православної думки в Америці. У ньому публікувалися не тільки викладачі, а й студенти. Так журнал номер за номером репрезентував богословсько-філософський погляд на актуальні проблеми православного світу і став інформативним носієм стану православ'я в Америці. Цей часопис виконував відразу декілька функцій: допомагав православній

общині, дізнаватися більше про Православну церкву в Америці, а духовництву – знайомитися з напрацюваннями досвідчених богословів.

Отже, проаналізувавши історію становлення та діяльність Свято-Володимирської семінарії як одного із провідних вищих духовних навчальних закладів Православної церкви в Америці, можна зробити висновок, що у ній склалася та функціонує чітка система норм та правил навчально-виховного процесу. Зокрема, майбутні клірики беруть активну участь у богослужіннях у семінарському храмі Трьох Святих.

Свято-Володимирська семінарія славиться своїм професорсько-викладацьким складом. Всесвітньо відомими стали С. Верховський, І. Мейєндорф, П. Флоровський та О. Шмеман. Вимогливість щодо абітурієнтів, високий рівень навчально-виховного процесу забезпечують цьому навчальному закладу неабиякий авторитет не тільки в Америці, а й далеко за її межами.

Використані джерела:

1. Академічне релігієзнавство: підручник / за ред. А. Колодного. – К., 2000. – 862 с.
2. Автокефалія Православної церкви в Америці ризикує стати жертвою церковної дипломатії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/38079.
3. Киевская духовная академия подписала договор о сотрудничестве с Свято-Владимирской православной богословской семинарией (Нью-Йорк, США) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://kdais.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2359%3A2013-06-14-12-03-43&catid=2%3Anews-all&Itemid=44&lang=ru.
4. Православна церква в Америці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oca.org>.
5. Релігієзнавство: підруч. / В. І. Лубський, С. М. Бурлак, Л. Г. Вороновська та ін. – К. : Вид. центр «Академія», 2000. – 253 с.
6. Саган О. Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан / О. Саган. – К. : Світ Знань, 2004. – 910 с.
7. Свято-Владимирская православная богословская семинария [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mpsa.ru/site_pub/2191248.html.
8. Свято-Германівська православна духовна семінарія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.sthermanseminaty.org.
9. Свято-Тихонівська семінарія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.stots.ed.
10. Свято-Тихоновський університет допоможе Свято-Владимирській семінарії в створенні Інституту Церковного мистецтва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pstgu.ru/news/university/2013/10/15/48559/>.

11. Скурат К. История Поместных Православных Церквей: учебное пособие: в 2-х томах / К. Скурат. – М. : Русские огни, 1994. – Т. 1. – 388 с.

12. Управляющий патриаршими приходами в США принял участие в ежегодном праздновании дня образования в Свято-Владимирской семинарии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://mospat.ru/ru/2014/10/06/news109087>.

13. Яроцький П. Л. Релігієзнавство: навчальний посібник / П. Яроцький. – К., 2004. – 97 с.

14. St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary [Electronic recourse]. – Mode of access : <https://www.svots.edu/about/history>.

15. St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary 2013–2014. Academic catalog. – P. 46–49.